

КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

КУРКО Микола Нестерович - доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

<https://orcid.org/0000-0002-6699-8016>

ДІДЕНКО Сергій Володимирович - доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, директор Херсонського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

<https://orcid.org/0000-0003-3349-4046>

УДК 342.951: 342.7

DOI 10.32782/NP.2022.1.8

Стаття посвячена ролі людиноцентризму в адміністративно-правовому забезпеченні системи освіти в Україні. Автори акцентують увагу на розповсюдженні людиноцентризму як ведучої ідеї сучасної доктрини адміністративного права.

В дослідженні ухвалені погляди вітчизняних дослідників на передумови виникнення людиноцентризму, причини його розповсюдження і роль в становленні України як сучасного демократичного, правового державства. Висунуто припущення, що рушійною силою виникнення і розповсюдження ідей людиноцентризму в адміністративному праві можна вважати суспільний запит на зміну підходів до розуміння природних прав людини, місця людини в світі в цілому і в взаємодії з державою в частині.

За думкою ряду дослідників, при формуванні сучасної державної політики в сфері освіти, необхідно враховувати велику кількість факторів, серед яких особливу увагу заслуговують людиноцентризм, якість і доступність освіти, ефективність, системність, наукове обґрунтування і міжнародна узгодженість. А враховуючи проголошені Конституцією України права людини вищої соціальної цінності, саме принцип верховенства права диктує пріоритет людиноцентричного підходу.

Підкреслюється, що неперервне формування системи освіти,

орієнтоване на впровадження людиноцентричного підходу, на практиці стикається з значущими труднощами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Однак деякі кризи, такі як наслідки пандемії COVID-19, сприяють розповсюдженню сучасних освітніх технологій (дистанційного навчання, за рахунок використання програм Google Meet, Viber, Zoom), які не тільки відкривають можливість для використання нових освітніх інструментів (роботи з гіперпосиланнями, віртуальною і доповненою реальністю), але й концентрують увагу викладача на кожному учні, дозволяючи оптимізувати індивідуальний підхід.

Ключові слова: людиноцентризм, права людини, адміністративно-правове забезпечення, система освіти, реформа освіти, дистанційне навчання, Google Meet, Viber, Zoom.

Постановка проблеми у загальному вигляді

Впровадження численних реформ, орієнтованих на побудову в Україні демократичної, правової, соціальної держави європейського зразка, вимагає зміщення поглядів, притаманних пострадянському суспільству на такі, які притаманні громадянам найбільш розвинених країн, і зокрема – перегляду ставлення до людини з боку держави. Цей процес, що отримав назву «концеп-

ції людиноцентризму», дедалі більше проявляє себе у всіх сферах вітчизняного суспільного життя, у тому числі – у системі освіти.

Важливість дослідження ролі людиноцентризму в адміністративно-правовому забезпеченні системи освіти у нашій державі, загострюється з огляду на поширення серед науковців, політиків та державних службовців тенденції до бодай декларативного проголошення ролі людини, як найвищої соціальної цінності. Уже не перший рік про цю проблему ведуть мову провідні фахівці у галузі права, педагогіки, психології. Як нещодавно було зазначено у Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (до 30-річчя незалежності України), «цивілізаційні зміни, інноваційний тип прогресу, його прискорення поставили на порядок денний проблеми людиноцентризму в освіті, безперервної освіти впродовж життя, зокрема актуалізували ранню дитячу освіту та освіту дорослих, посилення наукового і методичного супроводу освітньої сфери» [1].

Усе це обумовлює надзвичайно високу актуальність дослідження концептуальних засад людиноцентризму як складової адміністративно-правового забезпечення системи освіти в Україні

Стан опрацювання проблематики у вітчизняній науці

Основоположні засади адміністративно-правового забезпечення системи освіти України розглядали численні вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: В. Астахова, Н. Губерська, Л. Горбунова, А. Дем'янчук, І. Каленюк, В. Куценко, Є. Краснякова, Н. Коломоєць, Г. Касьянов, С. Мандрика, Т. Мінка, А. Пашковська, О. Петрик, М. Степко, В. Філіппова, Н. Шумар, Р. Щокін, О. Яра та інші. Не лишалися осторонь цієї проблематики і автори статті [2].

Певну увагу вчених-адміністративістів привертала і проблематика становлення людиноцентризму в Україні. Їй присвячували свої дослідження В. Авер'янов, О. Гладка, І. Голосніченко, В. Колпаков, І. Компанієць, О. Миколенко, Р. Мельник, Н. Нижник, Л. Пашко.

Однак, у ході реформування вітчизняної системи освіти дедалі гостріше постає проблематика людиноцентризму в освітній сфері, зокрема – його відображення у нормах чинного регуляторного законодавства.

Метою статті виступає аналіз наявних у вітчизняній науці поглядів щодо ролі людиноцентризму у сфері освіти в Україні, крізь призму її адміністративно-правового забезпечення.

Основний зміст дослідження

Глобальні політико-економічні процеси другої половини ХХ століття обумовили ряд тенденцій, що знайшли своє відображення у вигляді своєрідної культурної революції, яка прокотилася світом. Поширення толерантності, скорочення расової та гендерної сегрегації, очікування (а зрештою, і вимога) якщо не тотальної рівності, то бодай дотримання базових прав для всіх, призвели до масового світоглядного перелому, порівнюваного хіба що з процесами епохи Відродження. Але якщо поширення гуманізму в XIV-XVI століттях обумовлювало поступовий відхід від домінування церкви, то в кінці ХХ століття мова йшла про відхід від домінування держави. Процес зниження ролі держави у житті суспільства та зростання ролі окремої людини особливо гостро відчувався на теренах колишнього СРСР, де з'явилася плеяда молодих країн, більшість із яких проголосили курс на розбудову демократичних інститутів, перехід до ринкової економіки та становлення громадянського суспільства.

Як доволі влучно зазначає з цього приводу Р. Щокін, утвердження «людиноцентристської» моделі обумовило сприйняття того, що держава має забезпечувати, обслуговувати суспільство і значно менше ним «управляти», ніж це вважалося раніше, а паралельний розвиток адміністративно-правової теорії призвів до якісного перегляду предмета і метода галузі і, як наслідок – поступового відступу від її управлінського розуміння. [3, с. 103]. Відомий апологет людиноцентризму в Україні В. Авер'янов ще у 2003 р. зазначав, що управлінське трактування адміністративного права є помилковим, адже більшість предмета галузі

не управлінська: застосування адміністративного примусу, розгляд скарг, розгляд індивідуальних адміністративних справ та прийняття індивідуальних актів, надання адміністративних послуг, прийняття зобов'язувальних рішень щодо приватних осіб [4, с. 8–9]. Натомість ідеологія людиноцентризму, або «людиноорієнтована» ідеологія, є такою, відповідно до якої держава має «служувати» інтересам громадян, тобто діяти заради і в ім'я приватних осіб шляхом всебічного забезпечення пріоритету їхніх прав, свобод та інтересів у публічній сфері [5]. Відтак, рушієм виникнення та поширення ідей людиноцентризму в адміністративному праві можна вважати суспільний попит на зміну підходів до розуміння природних прав людини, місця людини у світі в цілому і у взаємодії з державою зокрема. Цілком очікувано, це знайшло своє відображення в усіх ключових сферах суспільних відносин, у тому числі – в освіті.

Не дивно, що більшість дослідників сьогодні сходиться в думці, що при формуванні сучасної державної політики в галузі освіти необхідно враховувати багато чинників, серед яких особливої уваги заслуговують людиноцентризм, забезпечення якості та доступності освіти, ефективність, системність, послідовність, наукова обґрунтованість, міжнародна узгодженість.

Аналізуючи роль концепції людиноцентризму в сучасній доктрині адміністративного права Р. Мельник зауважує: «замало буде сказати, що людиноцентризм змушує державу «служувати» інтересам громадян, адже таке служіння може здійснюватися у формах, які не задовольнятимуть приватних осіб. З другого боку, «служіння» може існувати лише на теоретичному рівні, що також є недопустимим. З огляду на це людиноцентризм — це не лише вимога, звернута до держави, «служити» особистості, а й безумовний обов'язок країни реалізовувати це завдання у терміни та способи, які визначені Конституцією та законами України» [6, с. 158-159]. І дійсно, наразі адміністративно-правове забезпечення системи освіти, як і адміністративно-правове забезпечення інших галузей, характеризується рядом принципів, які заслуговують окремого роз-

гляду. При цьому, принципи верховенства права, забезпечення прав та свобод людини й громадянина, є не просто європейськими орієнтирами для України, але й ключовими конституційними засадами (серед іншого, вони знаходять своє відображення у ст. 3, 8, 21-63 Конституції України [7]).

Відтак, саме принцип верховенства права диктує пріоритетність людиноцентристського підходу. І в цьому контексті ми цілком підтримуємо позицію О. Ярої, яка на прикладі вищої освіти доводить, що невід'ємним чинником студентоцентристської теорії має стати визнання і повне панування у відносинах між студентом і суб'єктами публічної адміністрації принципу верховенства права, а між суб'єктами владних повноважень і студентами – законності [8, с. 92]. У цілому ж дослідниця чимало уваги присвятила саме «студентоцентризму», екстраполюючи концепцію людиноцентризму на сферу вищої освіти, ключовою особою в якій є студент. На її переконання, «студентоцентристська сутність адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні полягає в тому, що: у нормах адміністративного права мають розвиватися положення природного права та Конституції України, щодо первинності прав, інтересів та потреб студента перед іншими учасниками освітнього процесу та суб'єктами публічної адміністрації; утвердження на рівні законів адміністративно-процедурних норм, які б установлювали процедури відносин між студентами, науково-педагогічними працівниками, іншими учасниками освітнього процесу та суб'єктами владних повноважень» [8, с. 92, 102].

Невпинне реформування системи освіти, орієнтоване на впровадження людиноцентристського підходу, на практиці стикається зі значними труднощами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Р. Мельник, аналізуючи проблематику реалізації прав на мирні зібрання, звертав увагу на той факт, що численні питання практичного впровадження людиноцентризму навіть на доктринальному рівні все ще залишаються невивченими, неопрацьованими, що, як наслідок, блокує впровадження концепції людиноцентризму у сферу правозастосування.

Хоча, на його думку, певні зміни у названій сфері все-таки набувають свого вияву [9; 10].

Іншу сторону проблеми окреслює О. Гладка. Дослідниця звертає увагу на те, що людиноцентризм, без безпосередньої участі самої людини у цьому процесі, не буде мати плідних результатів. У цьому контексті слід пам'ятати, що навіть державний службовець є таким самим громадянином, особистістю, і його інтереси, права та свободи, праця та потреби також мають бути враховані та гідно оцінені державою [11, с. 69-72]. Проблема знаходження балансу між правами учня і вчителя, студента і викладача, лишається більш ніж актуальною. І таких проблем реалізації принципу людиноцентризму на державному рівні можна було б перелічити ще чимало.

У більш глобальному масштабі, кризові явища, загострені порушенням територіальної цілісності України та пандемією COVID-19, гальмують більшість реформаційних процесів. Водночас, деякі кризові явища несуть у собі потенціал для розвитку, подеколи репрезентуючи його в доволі неочікуваних формах. Яскравим прикладом можна вважати тотальне поширення дистанційної форми навчання, яка в багатьох освітніх установах використовувалася десятиліттями, однак не просто не набувала розповсюдження, але й лишалася невідомою більшості учнів/студентів. Натомість, протягом 2020/2021 років практично всі заклади освіти, від початкових шкіл і до університетів та академій, розробили (де це не було зроблено раніше) і впровадили відеозаняття і заняття в режимі «online». І сьогодні вже нікого не здивувати щоденним навчанням мільйонів людей через програмні комплекси «Google Meet», «Viber», «Zoom». Ці технології не лише відкривають простір для використання нових методів навчання (таких, як робота з гіперпосиланнями, невпинне уточнення інформації в Інтернет, віртуальна та доповнена реальність), але й акцентують увагу викладача на кожному учні/студенті, дозволяють оптимізувати індивідуальний підхід. На практиці нові технології пропонують недоступні раніше варіанти бодай часткового вирішення сис-

темних проблем, зокрема – проблеми реалізації мети освіти.

Доволі деталізоване визначення мети освіти в Україні надає преамбула Закону України «Про освіту», відповідно до якої метою освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [12]. Ймовірно, кожен учений, педагог, мати чи батько, які бачать у своїх дітях та учнях відображення своїх мрій і сподівань, погодяться чи не з кожним з перелічених тверджень. Однак, проблема настільки деталізованих визначень зазвичай полягає у відсутності пріоритизації цінностей, що з огляду на їх широкий перелік та ресурсну обмеженість вітчизняної економіки, на практиці означатиме пошук динамічної рівноваги, шляхом реалізації одних пріоритетів за рахунок жертвування іншими.

Не беручись порівнювати значущість задекларованих Законом України «Про освіту» пріоритетів, зазначимо лише, що до впровадження і поширення інтерактивних телекомунікаційних технологій, вони значною мірою лишалися декларативними, а на практиці – подеколи й взаємовиключними.

Значний інтерес у контексті досліджуваної проблематики становлять такі законодавчі новели, як «індивідуальна освітня траєкторія», «індивідуальна програма розвитку», «електронний підручник (посібник)», «булінг (цькування)» [12]. Законодавець деталізує як позитивні, так і негативні тенденції, узагальнюючи загальні засади сприяння першим та протидії другим. І хоча актуальною лишається проблема дотримання балансу між справедливістю та

рівністю можливостей, наявні законодавчі зміни дають підстави для оптимізму. Адже незважаючи на збереження проблематики конфлікту інтересів на рівні «людина-людина», ключовим трендом виступає саме перехід до домінування пріоритетності людини над державою.

У цьому контексті ми схильні погодитися з А. Масловою, яка переконує, що будь-яка норма, суть якої зводиться до переваги (в правильному розумінні цього слова) інтересів, прав і свобод людини над державними інтересами є втіленням ідей людиноцентризму в праві і в адміністративному праві зокрема, а справедливе і правильне її (норми) застосування – є ні що інше як практичне впровадження зазначеної філософії в життя. Саме людиноцентризм дозволяє досягти максимально можливої реалізації правового статусу людини в тих межах, у яких така реалізація не порушує прав і свобод інших суб'єктів права [13 с. 123]. А дедалі ширше впровадження людиноцентристської концепції у правове регулювання освіти в Україні має потенціал для того, щоб стати запорукою розвитку нашої держави за найвищими світовими стандартами.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Дедалі ширше впровадження людиноцентристської концепції адміністративного права обумовлено поширенням усвідомлення того, що держава має дедалі більше забезпечувати, обслуговувати суспільство і дедалі менше ним керувати, ніж це вважалося раніше.

У сфері освіти людиноцентристський підхід проявляє себе все частіше. Деякі дослідники навіть виокремлюють «студентоцентристський підхід». Хоча у цьому випадку не варто забувати також про потребу реалізації прав учнів загальноосвітніх закладів освіти, вчителів, викладачів закладів вищої освіти та інших учасників освітнього процесу.

Невпинне реформування системи освіти, орієнтоване на впровадження людиноцентристського підходу, на практиці стикається зі значними труднощами як об'єктивного,

так і суб'єктивного характеру. При цьому, деякі кризові явища (такі, як обмежувальні заходи, обумовлені потребою протидії пандемії COVID-19) сприяють поширенню сучасних освітніх технологій (дистанційної форми навчання, з використанням програмних комплексів «Google Meet», «Viber», «Zoom»), які не лише відкривають простір для використання нового освітнього інструментарію (роботи з гіперпосиланнями, віртуальної та доповненої реальності), але й акцентують увагу викладача на кожному учні/студенті, дозволяючи оптимізувати індивідуальний підхід.

Наразі законодавець вже деталізує як позитивні, так і негативні тенденції, узагальнюючи загальні засади сприяння першим та протидії другим. І хоча актуальною лишається проблема дотримання балансу між справедливістю та рівністю можливостей, наявні законодавчі зміни дають підстави для оптимізму.

Окремої уваги для подальших досліджень заслуговує проблема визначення балансу між індивідуальною освітньою траєкторією, індивідуальною програмою розвитку, протидією булінгу та інклюзивним освітнім середовищем. Неможливість пріоритизації жодної з перелічених складових освітнього процесу вимагає пошуку таких інструментів та форм організації освітнього процесу, які нівелюють протистояння інтересів окремих учнів/студентів, а в ідеалі – створять синергетичний ефект від їх взаємодії.

Література

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий(заст. голови), О.М.Топузов (заст. голови)]; за заг. ред. В.Г.Кременя. Київ : *КОНВІ ПРИНТ*, 2021. 384 с. Бібліогр.: с. 21. (До30-річчя незалежності України). DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
2. Курко М.Н. Адміністративно-правове регулювання вищої освіти в Україні: дис. д.ю.н. 12.00.07. адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2010. 536 с.

3. Щокін, Ростислав Георгійович. Публічне адміністрування у галузі освіти України [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Щокін Ростислав Георгійович ; ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіон. Акад. упр. Персоналом». Київ, 2019. 544 с.

4. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного права: необхідність переосмислення теоретичних постулатів / В. Б. Авер'янов // *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 19. С. 6–12.

5. Авер'янов В. Б. Обновление украинской административно-правовой доктрины на основе принципа верховенства права // *Часопис Київського університету права*. 2008. № 3. С. 9–14.

6. Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права. *Юридичний журнал «Право України»* (україномовна версія). Випуск 10/2015.- С. 157-165.

7. Конституція України від 28.06.1996р. // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141.

8. Яра Олена Сергіївна . Адміністративно-правове забезпечення вищої юридичної освіти в Україні [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Яра Олена Сергіївна; ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіон. Акад. упр. Персоналом». Київ, 2021. 404с.

9. Мельник Р. С. Форми мирних зібрань та їх характеристика через призму статті 39 Конституції України // *Адміністративне право і процес*. 2013. № 4 (6). С. 109–123.

10. Мельник Р. С. Категорія «зібрання» та її належне тлумачення як одна з передумов реалізації права на участь у мирному зібранні // *Журнал східноєвропейського права*. 2014. № 2. С. 4–9 [Електронний ресурс]. URL : <http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2014/04/мельник.pdf>

11. Гладка О. В. Передумови реалізації адміністративно-правової доктрини людиноцентризму / О. В. Гладка // *Lex portus*. 2017. № 1. С. 64-73. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2017_1_8

12. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

13. Анна Маслова. Концепція людиноцентризму в адміністративному праві: передумови виникнення, зміст та нормативна основа. *NATIONAL LAW JOURNAL: THEORY AND PRACTICE*. August 2020, с. 114-124. URL : <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/4/18.pdf>

Mykola Kurko, Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Professor of Department of Law Enforcement and Anti-corruption Activities of the PJSC «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management».

<https://orcid.org/0000-0002-6699-8016>

Serhiy Didenko, Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Director of the Kher-son Institute of the PJSC «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management».

<https://orcid.org/0000-0003-3349-4046>

THE CONCEPT OF HUMAN-CENTEREDNESS AS A COMPONENT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF THE EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

The article is devoted to the role of human-centeredness in the administrative and legal support of the education system in Ukraine. The authors focus on the spread of human-centeredness as a leading idea of modern doctrine of administrative law.

The study takes into account the views of domestic researchers on the preconditions for the emergence of human-centeredness, the reasons for its spread and the role in the formation of Ukraine as a modern democratic, legal state. It has been suggested that the driving force for the emergence and spread of ideas of human-centeredness in administrative law can be considered public demand for changing approaches to understanding natural human rights, human place in the world in general and in cooperation with the state in particular.

According to some researchers, many factors should be taken into account when formulating a modern state policy in the field of education, among which human-centeredness, quality and accessibility of education, efficiency, systemicity, consistency, scientific validity and international coherence deserve special attention. And given the proclamation of the Constitution of Ukraine as a person of the highest

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено ролі людиноцентризму в адміністративно-правовому забезпеченні системи освіти в Україні. Автори зосереджують свою увагу на проблематиці поширення людиноцентризму як провідної ідеї сучасної доктрини адміністративного права.

У ході дослідження враховано погляди вітчизняних дослідників на передумови появи людиноцентризму, причини його поширення та роль у становленні України як сучасної демократичної, правової держави. Висловлено припущення, що рушієм виникнення та поширення ідеї людиноцентризму в адміністративному праві можна вважати суспільний попит на зміну підходів до розуміння природних прав людини, місця людини у світі в цілому і у взаємодії з державою зокрема.

З'ясовано, що на думку ряду дослідників, при формуванні сучасної державної політики в галузі освіти необхідно враховувати багато чинників, серед яких особливої уваги заслуговують саме людиноцентризм, забезпечення якості та доступності освіти, ефективність, системність, послідовність, наукова обґрунтованість, міжнародна узгодженість. А з огляду на проголошення Конституцією України людини як найвищої соціальної цінності, саме принцип верховенства права диктує пріоритетність людиноцентристського підходу.

Наголошено на тому, що невпинне реформування системи освіти, орієнтоване на впровадження людиноцентристського підходу, на практиці стикається зі значними труднощами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Однак, деякі кризові явища, такі як заходи, спрямовані на протидію пандемії COVID-19, сприяють поширенню сучасних освітніх технологій (дистанційної форми навчання, з використанням програмних комплексів «Google Meet», «Viber», «Zoom»), які не лише відкривають простір для використання нового освітнього інструментарію (роботи з гіперпосиланнями, віртуальної та доповненої реальності), але й акцентують увагу викладача на кожному учні/студенті, дозволяючи оптимізувати індивідуальний підхід.

Ключові слова: людиноцентризм, права людини, адміністративно-правове забезпечення, система освіти, реформа освіти, дистанційне навчання, Google Meet, Viber, Zoom.

social value, it is the principle of the rule of law that dictates the priority of the human-centered approach.

It is emphasized that the continuous reform of the education system, focused on the introduction of a human-centeredness approach, in practice faces significant difficulties, both objective and subjective. However, some crises, such as measures to counter the COVID-19 pandemic, are contributing to the spread of modern educational technologies (distance learning, using Google Meet, Viber, Zoom software), which not only open up space for the use of new educational tools (work with hyperlinks, virtual and augmented reality), but also focus the teacher's attention on each student, allowing to optimize the individual approach.

Keywords: human-centeredness, human rights, administrative and legal support, education system, education reform, distance learning, Google Meet, Viber, Zoom.